

Universitat de València
Màster Universitari en Professor/a d'Educació
Secundària

**Del llit del Túria a la platja de Camus, una proposta
de ruta literària**

Innovació docent i iniciació a la investigació en educació lingüística i literària
Ester Cucarella, Júlia Femenia, Sandra Gisbert i Raquel Higuera

ÍNDIX

I. CONTEXTUALITZACIÓ DE LA PROPOSTA	3
1. ALUMNES ALS QUALS VA ADREÇADA	4
2. DATES DE REALITZACIÓ I DURADA	4
II. MARC METODOLÒGIC	5
III. PLANIFICACIÓ D'ACTIVITATS	6
1. ABANS DE LA LECTURA	6
2. DURANT LA LECTURA	7
3. DESPRÉS DE LA LECTURA	8
IV. RUTA LITERÀRIA	9
V. CRITERIS D'AVALUACIÓ	13
VI. CONCLUSIÓ: CONNEXIÓ DE LA PROPOSTA AMB LA INVESTIGACIÓ I LA INNOVACIÓ	13
VII. BIBLIOGRAFIA	15
VIII. ANNEXOS	15

I. CONTEXTUALITZACIÓ DE LA PROPOSTA

Si bé és cert que en els darrers anys les coses estan canviant, la presència de la dona en la literatura segueix sent molt menor que la de l'home. Com bé s'interroguen Amorós i Escribano (2015): «el cànon, la presència de més o menys noms femenins en les lectures (pro)posades, és un debat antic. Però, l'hem resolt? Tenim en compte les dones quan expliquem història de la literatura? Cal fer-ho? No només com a autores, sinó com a lectores també, o com a companyes en l'ombra d'autors de renom. El professorat és capaç d'anar més enllà del cànon?». És per aquesta raó que s'ha triat una obra d'Elvira Cambrils (Pego, 1955). D'aquesta forma, es vol reivindicar el paper de les autores en les aules de secundària atés que necessitem les seues visions del món per a seguir avançant.

A més, «el cànon escolar no pot ser una reproducció del cànon acadèmic sense més ni més, sigui el que sigui» (Gómez-Ferrer, 2018). És a dir, no podem limitar les lectures que lligen els alumnes a un nombre concret d'obres tenint en compte la gran quantitat de llibres amb suficient qualitat que hi ha hui en dia. El concepte de cànon que s'utilitza a les aules de secundària s'ha d'entendre com un «conjunt obert i canviat de textos la lectura dels quals es considera adequada al llarg de l'adolescència i que poden contribuir a formar lectors cultes i competents» (Gómez-Ferrer, 2018). Per aquesta raó, s'ha triat una obra no tan coneguda de 2018, *A la platja de Camus*. Aquesta obra, que encaixa molt bé en l'univers literari de l'autora (Aparicio, 2019), descriu a partir d'una doble línia narrativa el procés de descolonització d'Algèria.

Així mateix, l'obra escollida tracta la història de dos personatges, Daniel i Toni-Lluís, pare i fill. Aquests personatges prenen la veu en dues línies temporals diferents: Daniel parla des del final de la dècada dels anys 50 del segle passat mentre que Toni-Lluís ho fa des de l'actualitat. Com s'ha comentat adés, el punt d'unió entre ambdós línies temporals és la descolonització d'Algèria i tot el que aquest fet va comportar a les persones que hi vivien i a la seua descendència. És a dir, el que va viure Daniel durant aquella època té repercussions en la vida del seu fill en l'actualitat. A banda d'aquests personatges també prenen partit altres que seran igual d'importants, com la mare de Toni-Lluís, Reme i la guionista Sílvia, qui vol fer un guió per a una pel·lícula basada en els esdeveniments de la vida del pare i del fill.

Per tant, aquesta Seqüència Didàctica proposa l'anàlisi i la lectura de l'obra *A la platja de Camus*, d'Elvira Cambrils mitjançant activitats que s'exclouen de la dinàmica d'avaluació tradicional d'un llibre de lectura a secundària. És a dir, aquest treball proposa que els alumnes treballen amb les TIC, recursos audiovisuals i altres eines que faran de l'aprenentatge un procés

divertit i enriquidor. A més, com a innovació docent es proposa la realització d'una ruta literària per algunes de les ubicacions que apareixen a la novel·la. Aquest itinerari tindrà lloc per les zones de Benimaclet i Montolivet de la ciutat de València ja que són llocs rellevants en la línia temporal de l'actualitat narrada per Toni-Lluís.

1. ALUMNES ALS QUALS VA ADREÇADA

Els alumnes als quals va dirigida la proposta són els del segon cicle de l'ESO de l'institut IES Francesc Ferrer i Guàrdia de Benimaclet. La tria del centre estaria justificada perquè la ruta literària té lloc a la ciutat de València i s'inicia a aquest barri. Els alumnes haurien de tenir el valencià com a L1 o, almenys, ser suficientment competents en la llengua per a poder desenvolupar les activitats sense dificultats, per tant com aquest barri és majorment valencianoparlant és adequat perquè s'hi desenvolupe la proposta. El motiu que justifica el curs a què va dirigida és que la novel·la té una extensió considerable i requereix un nivell de comprensió difícil d'assolir per a cursos anteriors, per tant seria indicada per a alumnes a partir del segon cicle de l'ESO.

2. DATES DE REALITZACIÓ I DURADA

La ruta literària està pensada per a una jornada escolar, és a dir, un matí. Tot i que les dates de realització poden ser flexibles, el més adequat seria realitzar la ruta en el tercer trimestre del curs, ja que així és possible treballar els continguts amb anterioritat, els alumnes disposarien del temps necessari per a fer la lectura del llibre i seria una bona proposta d'activitat per a tancar el curs. Pel que fa a la resta d'activitats externes a la ruta, ocuparien unes dues setmanes de classes aproximadament, i cada activitat es desenvoluparia en una sessió de l'assignatura de *Valencià: Llengua i literatura*. Per tant, les activitats prèvies i després de la lectura ocuparien un total de sis classes de 55 minuts, i les activitats durant la lectura hauran de realitzar-se de manera autònoma a mesura que l'alumne vaja avançant la lectura de la novel·la.

II. MARC METODOLÒGIC

Per a la realització d'aquesta SD es parteix del currículum publicat en el DOCV n. 9403/11.08.2022. Així mateix, a continuació s'enumeren els objectius, els continguts i les competències:

En primer lloc, els objectius generals d'aquesta proposta són:

- Crear hàbit lector
- Elaborar les tasques amb responsabilitat, eficàcia i autonomia.
- Expressar-se en un estàndard correcte oralment i per escrit.

En segon lloc, com a objectius específics es proposen els següents:

- Fer la lectura d'una novel·la contemporània contextualitzada en el conflicte sociohistòric de l'Algèria francesa.
- Realitzar una ruta literària basada en la lectura de la novel·la *A la platja de Camus*.
- Treballar diferents tipologies textuais a partir de la novel·la.
- Fer un glossari d'ampliació del lèxic personal.
- Realitzar un *collage* a partir de les parades de la ruta literària.
- Fer ús de les eines TIC en l'elaboració i producció de les tasques proposades.

En tercer lloc, els continguts que es tractaran al llarg d'aquesta SD són:

- La narrativa contemporània amb context històric.
- El conflicte franco-argelí.
- El debat sobre la immigració.
- El lèxic estranger vinculat al context de la novel·la.

En quart lloc, les competències específiques que es treballen amb la proposta són:

- C2 Comprensió oral i multimodal i C4 Expressió oral, ja que hi ha activitats on han d'exposar les seues idees, com l'activitat de tertúlia de paraules, i posar en comú les seues idees i contraargumentar-les, com en l'activitat del debat. D'aquesta manera, comentem les competències orals de l'alumnat i treballen les seues estratègies d'expressió tant en un discurs individual com a col·lectiu.

- C3 Comprensió escrita i multimodal i C5 Expressió escrita i multimodal, en les diferents activitats l'alumnat haurà de fer front a la creació de textos de diferents tipologies textuais, com ara l'activitat *Elaboració d'un text descriptiu* o l'elaboració del text periodístics (l'entrevista) i el text narratiu que han d'elaborar en la tasca d'investigació *Ens convertim en Sílvia!*
- C6 Interacció oral, escrita i multimodal i C7 Mediació oral, escrita i multimodal, ja que es promou el treball en grup i la col·laboració, ja que en la tasca final s'han de formar grups i cada grup ha d'exposar una de les activitats del dossier en classe. En aquesta activitat hauran de posar les seues respostes en comú i exposar les conclusions.
- C9 Competència literària, per a realitzar aquesta SD és necessari que l'alumnat llija l'obra *A la platja de Camus* d'Elvira Cambrils.

Així mateix, les competències clau que es treballen són:

- Competència en comunicació lingüística (CCL).
- Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA).
- Competència en consciència i expressió culturals (CCEC).

III. PLANIFICACIÓ D'ACTIVITATS

1. ABANS DE LA LECTURA

A l'inici de la proposta es repartirà un dossier a l'alumnat en què s'inclouran totes les activitats, tant les elaborades a l'aula com les que faran a la ruta. Hauran de conservar el dossier i completar-lo de manera que avancin les activitats. Aquest es presentarà complet a classe en l'última sessió, servirà al professorat per a l'avaluació, i es mostrarà a l'autora com el resultat de tot el que s'ha treballat.

Pel que fa a les activitats abans de la lectura, per tal de contextualitzar l'obra a l'aula, hi haurà un total de quatre sessions que tot seguit expliquem:

- **Sessió 1. Els valencians a Algèria.** Es farà una explicació de la situació que van viure els valencians a Algèria mentre aquesta va estar sota domini colonial francès (1830-1962). Durant aquesta sessió ens encarregarem de contextualitzar l'alumnat, és a dir, donar a conèixer els fets històrics i, a més a més, mostrar l'existència d'una cultura

valenciana-algeriana que hui dia encara viu. El motiu d'aquesta sessió és que l'alumnat en siga sabedor prèviament a la lectura, ja que aquest context rep una especial importància a l'obra.

- **Sessió 2. Visualització d'un documental.** En la segona sessió el que es proposa és una visualització a l'aula del documental *Algèria. el meu país. Història i memòria de l'emigració valenciana a Orà i Alger*. Amb aquest treball audiovisual, l'alumnat pot conèixer i empatitzar amb els fets de la història, que després trobaran paral·lelament a la novel·la, a través dels testimonis que hi apareixen ([Algeria el meu pais trailer 1.mp4](#)).
- **Sessió 3. Presentació de la figura d'Albert Camus.** En la tercera sessió hi haurà la presentació de la figura d'Albert Camus a partir d'un capítol de Merlí. En aquest cas, el protagonista principal de la sèrie Merlí resumeix les bases principals de la filosofia de Camus. És per això que donar a conèixer Camus a través d'una sèrie per a adolescents ens sembla una manera atractiva perquè els estudiants aprenguen. El motiu que justifica aquesta activitat és que Camus esdevé un personatge secundari en la novel·la però amb una importància cabdal: és el referent ideològic d'un dels protagonistes. Per tant, ens sembla una bona manera d'apropar a l'alumnat aquesta filosofia perquè, en el moment de la lectura, en siguen coneixedors.
- **Sessió 4. Qui és Elvira Cambrils?** Finalment, en l'última sessió abans d'encetar la lectura el que es tractarà a l'aula serà una presentació de l'autora. En aquesta, els alumnes descobriran qui és Elvira Cambrils, quina és l'obra que llegiran i quins temes es tractaran amb més profunditat dins l'obra, entre d'altres.

2. DURANT LA LECTURA

- **Activitat 1. Arbre genealògic dels personatges.** La primera activitat que els alumnes realitzaran durant la lectura de la novel·la serà la creació d'un arbre genealògic dels personatges. El motiu d'aquesta activitat és que, com bé ja hem indicat, la història es desenvolupa en dos eixos temporal distints i alguns personatges dels que hi apareixen comparteixen nom. Per tant i per tal d'ajudar l'alumnat en la comprensió, pensem que la realització d'una activitat d'aquestes característiques esdevindria un recurs aclaridor que facilitarà el seguiment de la lectura.

- **Activitat 2. *Ens convertim en Sílvia!*** Sílvia és un dels personatges de la novel·la que, com indiquem en la contextualització de la proposta, és guionista i s'està documentant per a escriure un guió sobre la història del protagonista. L'objectiu d'aquesta activitat és que els alumnes assumisquen la tasca d'entrevistadors tal com ho fa el personatge de la novel·la i inicien una investigació el resultat de la qual siga una idea per a un guió. Així doncs, haurien d'entrevistar qualsevol persona del seu entorn per tal d'assabentar-se'n de la suficient informació per a *crear* una idea per a un guió (tot i que no el desenvoluparan). Després de la entrevista haurien d'indicar, al dossier, únicament quatre aspectes que definirien el seu guió: en quin temps i en quin espai ocurriria la història, quin protagonista o protagonistes hi apareixerien, i quin seria el fil argumentatiu. El que pretenem amb aquesta activitat és apropar l'alumnat a la història de la novel·la a través dels personatges, de manera que senten que en formen part. Ens sembla que, a més, pot resultar divertida i motivadora per a l'alumnat i seria alhora una bona estratègia per a treballar la seua creativitat.
- **Activitat 3. Glossari terminològic.** La tercera activitat que proposem durant la lectura és la creació d'un glossari de terminologia. A l'obra, apareixen algunes paraules o expressions en llengües diferents al català que potser els alumnes desconeixen. Del que es tracta és que en facen un recull, les anoten i n'investiguen el significat. També poden incloure-hi altres paraules en llengua pròpia que no coneguen. L'objectiu d'aquesta activitat és que cada alumne cree un glossari propi que servisca per a ampliar i enriquir el seu lèxic personal.
- **Activitat 4. Ruta literària.** La quarta i última activitat que farien durant la lectura seria la ruta literària, que explicarem més endavant (Apartat 4).

3. DESPRÉS DE LA LECTURA

- **Activitat 1. Col·loqui.** La primera activitat que proposem després de la lectura és un col·loqui sobre la qüestió de l'emigració i la immigració. A la novel·la, aquest és un dels temes transversals així com també les vivències dels personatges que se'n deriven. Amb aquesta activitat el que pretenem no és traslladar a l'aula únicament l'emigració i immigració dels valencians a Algèria que apareix a la novel·la, sinó fer-ne un tractament generalitzat. L'objectiu és que l'alumnat compartisca de manera oral

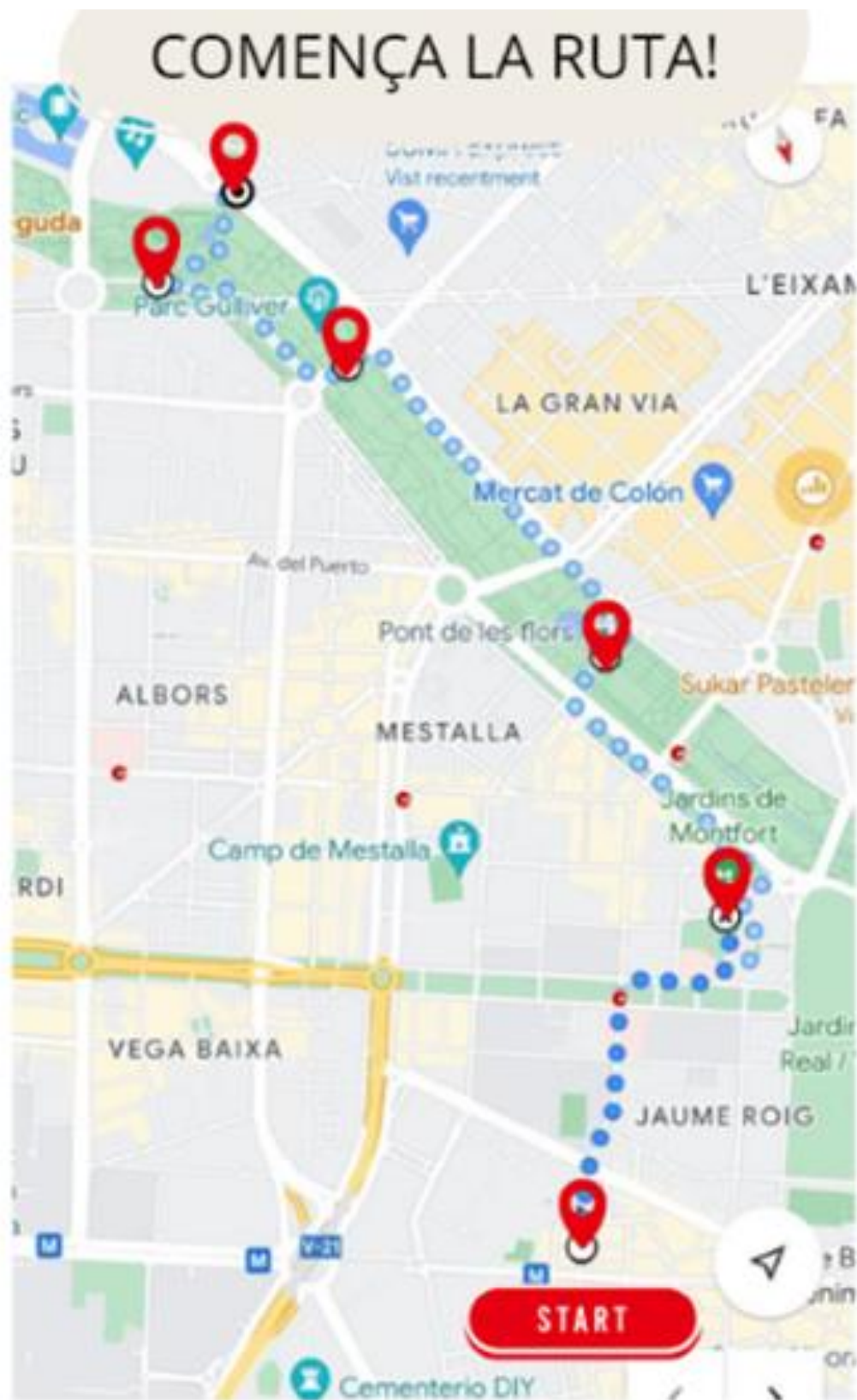
experiències o vivències relacionades amb el tema, i que puga crear-se un col·loqui constructiu envers aquesta situació que no està gens allunyada de l'actualitat.

- **Activitat 2. Creació d'un collage.** La segona activitat consisteix en elaborar un *collage* de fotografies de les escenes del llibre. Per a realitzar-lo, els alumnes hauran de recollir les fotografies que hauran realitzat en les parades de la ruta i afegir-les al dossier. A més, hauran de fer una descripció breu de l'escena que transcorre en l'obra en l'escenari fotografiat. El resultat serà una representació visual dels espais de l'obra.
- **Activitat 3. Presentació i entrega del dossier.** L'última activitat, i per tant la que actua de cloenda de la seqüència, serà la presentació i entrega del dossier que els alumnes han anat completant de manera que avançaven les activitats. Per a la presentació, en primer lloc, es convidaria a l'aula a l'autora de la novel·la que hem llegit, Elvira Cambrils. Tot seguit, es dividiria la classe en grups i s'adjudicaria a cada grup una sèrie d'activitats de les realitzades durant tota la seqüència. Entre els components del grup hauran de fer una posada en comú de les activitats que han de presentar per a compartir com ha estat el procés de realització de cada un dels membres integrants. Seguidament, hauran de preparar conjuntament la presentació de les activitats adjudicades, que s'exposaran oralment a la resta de la classe i a l'autora. Per últim, cada alumne entregarà al professor el seu dossier d'activitats complet, que servirà per a fer-ne una avaluació posterior.

IV. RUTA LITERÀRIA

Inicialment i abans de començar la ruta s'explicarà als alumnes que han de fer fotografies en cada una de les parades per a completar el dossier i així poder vincular, posteriorment, la fotografia amb una escena del llibre. A banda, recordarem a l'alumnat que és necessari portar el dossier i un bolígraf per a omplir-lo.

A continuació reproduïm el mapa de la ruta en què apareixen indicades cada una de les sis parades que la formen:

Pel que fa a les parades de la ruta, hem elaborat una taula on s'indica quina és la ubicació de cada una de les parades, quina relació manté l'espai amb la novel·la i hem indicat breument les activitats que es realitzaran, i que explicarem tot seguit.

PARADA	DINS DE LA NOVEL·LA	ACTIVITAT
C/ de Jaume Esteve Cubells	Local d'assaig d'Eric i els Clapton	Reproducció de les cançons de la novel·la
Jardins del Monfort	On Sílvia i Toni-Lluís es veuen per a les 'entrevistes'	Posada en comú de les "pel·lícules" dels alumnes
Pont de les Flors	Descripció del pont	Elaboració d'un text descriptiu
Pont de l'Àngel Custodi	Punt freqüentat per Toni-Lluís	Fer fotografia i esmorzar
Quiosc del Mirador Terrassa el Mirador	On Sílvia i Toni-Lluís es veuen	Tertúlia de paraules
Església de la Mare de Déu de Montolivet	Escena de Reme, Toni-Lluís i Angelina	Explicació de la llegenda

- La **primera parada** és el carrer de Jaume Esteve Cubells, ja que ací està ubicat el local d'assaig d'Eric i els Clapton dins de l'obra. L'activitat que realitzarem es basa a reproduir les cançons que recorren la novel·la. Els alumnes hauran d'escanejar el codi QR del dossier, que els dirigirà a una llista de cançons en l'aplicació Spotify; i

hauran d'anotar al dossier quines sensacions els transmet la cançó. Després, ubicarem en la novel·la en quin moment apareix la cançó i les emocions que es desencadenen en els protagonistes de la novel·la i si aquestes corresponen amb les que ells havien identificat.

- La **segona parada** és els Jardins de Montfort, on Sílvia i Toni-Lluís es trobaven per a les seues 'entrevistes'. En aquest punt els alumnes faran una posada en comú dels resultats de les entrevistes que ells mateixos han elaborat i de quina idea de guions de "pel·lícules" han pensat. També, hauran de triar quina idea dels seus companys els ha agradat, anotar-la al dossier i després compartir-la amb la resta.
- La **tercera parada** és el Pot de les flors, dins de la novel·la hi ha dues descripcions d'aquest pont. Per aquest motiu hem considerat convenient plantejar com a activitat llegir primer un dels fragments de la novel·la en què el protagonista descriu el paisatge, que tenen en el dossier; i després, elaborar un text descriptiu propi sobre el paisatge.
- La **quarta parada** és el pont de l'Àngel Custodi, ací només hauran de fer la fotografia de l'escultura per al dossier. A més, aprofitaríem l'espai del jardí del riu Túria per a esmorzar i descansar, ja que en aquest punt els alumnes ja hauran recorregut una distància considerable.
- La **quinta parada** és el Quiosc el Mirador, un altre punt on els protagonistes, Toni-Lluís i Sílvia, es trobaven. Els alumnes hauran de posar en comú les paraules que han anotat al glossari en una de les activitats realitzades durant la lectura. Després, es faria una tertúlia sobre el significat de les paraules, parant especial atenció a les paraules en altres llengües. Aquesta exposició de mots ajudarà als alumnes a completar el seu glossari.
- L'**última parada** és l'església de la Mare de Déu de Montolivet. Dins de la novel·la hi ha una escena ubicada en aquest lloc i protagonitzada per Reme, Toni-Lluís i Angelina on s'explica la llegenda de la Mare de Déu de Montolivet. Així, aprofitarem la parada per a fer una lectura en veu alta del fragment del llibre en què es conta, el qual també estarà en el dossier. A més, aprofitarem per a compartir llegendes similars que els alumnes puguin conèixer. Amb aquesta activitat conclouria la ruta i després, com que l'última parada es troba en un punt molt transitat amb accés al transport

públic, els alumnes tornarien a l'institut en autobús amb els docents que els han acompanyat.

V. CRITERIS D'AVALUACIÓ

Pel que fa als criteris d'avaluació que faríem servir en la proposta, cal indicar que aquests estan pensats tenint en compte els objectius que pretenem assolir amb la present seqüència didàctica. En primer lloc, tindria un pes significatiu en l'avaluació la participació de l'alumnat en totes les activitats, ja que aquesta seria la demostració que s'ha realitzat una lectura activa i atenta. Per aquest motiu es valorarà positivament la implicació i la motivació que els alumnes demostren, sobretot en les activitats que demanen una atenció més continuada (*Ens convertim en Sílvia*, les activitats de la ruta en què exposen els seus resultats oralment, el col·loqui final o la presentació amb l'autora). A més, tot i que potenciem el treball autònom en l'esmentat dossier, també es tindrà en compte el treball cooperatiu en l'activitat final de presentació, en què es valorarà positivament que l'alumne treballi adequadament en un ambient de grup.

En segon lloc, s'avaluarà el dossier que palesa el seguiment de les activitats i, per tant, l'entrega serà essencial per a fer-ne la valoració. A banda de la realització i seguiment de la proposta, es tindrà en compte l'originalitat i la creativitat de l'alumne en activitats que així ho permeten, com *Ens convertim en Sílvia*, l'elaboració del text descriptiu o la reproducció de les escenes de la novel·la en les fotografies. Amb tot, no hi haurà activitats amb un major pes avaluatiu que altres, sinó que totes en conjunt serviran per a valorar el treball de l'alumne. A més, cal indicar que caldrà demostrar un domini de la llengua oral i escrita adequat amb el nivell del curs acadèmic per al qual va dirigida la seqüència.

VI. CONCLUSIÓ: CONNEXIÓ DE LA PROPOSTA AMB LA INVESTIGACIÓ I LA INNOVACIÓ

Amb la creació d'aquesta ruta literària pretenem apropar la lectura a l'alumnat des d'una perspectiva diferent, ja que en cada parada realitzaran activitats molt diverses. La proposta ofereix una visió diferent de la lectura d'una novel·la, ja que l'alumnat associa aquest

gènere a una lectura superficial i ràpida, en què no es fa especial atenció als detalls. Les activitats que proposem tracten especialment els detalls de la novel·la, de manera que tot és important per a la seua construcció, fins i tot els lectors, que han de fer-ne una lectura atenta i activa per a poder completar el dossier.

En definitiva, el problema que intentem resoldre és l'avaluació de la lectura a partir de l'examen tradicional escrit. Pensem que aquest mètode no desperta l'interés de l'alumnat, que únicament llegirà l'obra per a superar aquesta prova. Amb la nostra proposta i gràcies a la ruta, l'alumne viurà els escenaris de l'obra i, a més, amb les activitats que presentem al dossier serà partícip de molts dels elements que hi apareixen: les cançons, les llegendes, els oficis dels personatges, com se senten... Amb tot, ens sembla una proposta molt completa i innovadora que permet enfocar la lectura des d'una perspectiva dinàmica i motivadora.

VII. BIBLIOGRAFIA

- Amorós i Pinos, D., & Escribano Hellín, J. E. (2015). Reflexions al voltant del fòrum de debat «Literatura i identitats: personals i col·lectives». *Ítaca. Revista de Filologia*, (6), 23-33.
<http://hdl.handle.net/10045/55572>
- Aparicio, P. G. (2019). Una història compromesa i vitalista alhora. (Elvira Cambrils: A la platja de Camus. Edicions del Bullent, Picanya, 2018). *L'Aiguadolç*, (48), 203-206.
<https://www.raco.cat/index.php/Aiguadolc/article/download/376461/469722>
- Cambrils, E. (2018). *A la platja de Camus*. Edicions del Bullent.
- Esteve i Carbonell, J. (2012). *Algèria, el meu país: història i memòria de l'emigració valenciana a Orà i Alger*. [DVD]. Guió i direcció Juli Esteve; imatge, edició i postproducció Antoni Arnau i Esther Albert. Info TV.
- Gómez-Ferrer, G. J. (2018). Quins clàssics triem per a la secundària obligatòria?. *Articles: Revista de didàctica de la llengua i de la literatura*, (79), 7-12.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=7163669>

VIII. ANNEXOS

Annex 1. *Dossier per al seguiment de la proposta.*